

6f: 1152

ПОШТАРИНА ПЛАЋЕНА У ГОТОВУ

БРОЈ 12

БЕОГРАД, СЕПТЕМБРА 1936

ГОДИНА I

ЖИВОТ И УМЕТНОСТ

ЛИСТ ЗА КУЛТИВИСАЊЕ ОСЕЋАЊА ЛЕПОГ

УРЕДНИК

ПЕТАР Ј. ОДАВИЋ

ИЗЛАЗИ МЕСЕЧНО

БРОЈ — 2 ДИН.

ПОЛУГОДИШЊА ПРЕТПЛАТА — 10 ДИН.

СХВАТАЊЕ СРЕЋЕ

За уметника се каже да нема праве инспирације, да нема даха који оплођава, кад му дело не може бити примљено као креација, то јест, као нова творевина, која претставља „нешто више“ за човечанство, што би повећало богатство живота. А што ће рећи, да каква бедна инспирација, може дати само какво бедно дело, без оригиналности и без величине, једном речи, јалово дело.

Па пошто и они, који по изгледу немају никаквих идеала, имају некакав свој идеал, то се и за идеал може рећи: сићушан идеал, па и сићушна активност.

* * *

Ако су људи сложни у општој тежњи за срећом, они се разликују у дефиницији среће, и у средствима која употребљавају да до среће дођу. Реците ми како ви срећу схватате, и ја ћу знати какав је ваш идеал, али у исто време знаћу колико вреди ваш живот.

На то би ми се могло рећи: „срећа појединача тиче се само њега а не и кога другог, и свако ствара себи срећу, према својим потребама и својим тежњама, пошто је свако на свој начин срећан“

Само, то неће ни мало ослабити моју горњу пропозицију, јер ја нисам рекао: „Знаћу, шта вам живот *вреди за вас лично*,“ но сам рекао: „Знаћу, колико *вреди ваш живот*,“ а изражавајући се тако, намера ми је била, да не узмем ваш идеал за његовог судију, но сам мислио, да судим о њему, ослањајући се на нешто што је изван вас, и

што је више од вас. Ако ваш лични идеал ма како осредњи био, вас задовољава, то је за вас врхунац среће. Али, да квалитет ваше среће повлачи за собом снижавање или уздизање ваше човечности, у том лежи главна ознака, на основу које се може ценити о сићушности или о величини вашег идеала.

Ви се спуштате у људској хијерархији, кад вам је циљ чисто лични, и као такав ограничен и ефемеран, јер нисте далеко од животиње, чија се активност своди на њен лични живот, који се, индиферентан и за прошлост и за будућност, своди искључиво на садашњост. У том случају, ваш је идеал и сувише сиромашан, као што је сиромашна инспирација уметника, кад му беззначајно дело умире чим се роди.

Напротив пак, ви се у људској хијерархији уздижете, и у ствари врло, врло сте далеко од животиње, кад идете ка неком универзалном циљу; кад ставите више личности ваше неку племениту веру, неко веровање, неку идеју, пошто идеје не умиру, или бар не умиру, а да не оплоде какве нове силе, и да не изазову акцију, или неке друге идеје у недостатку акције. И у томе случају велим, да вам је идеал богат, као што је богата инспирација уметника, кад му дело у неколико суделује с бескрајношћу и са вечношћу.

Једном речи, има два пута ка идеалима: један средотежни, и већ самим тим ограничен, и један средобежни и бескрајан.

Многи људи нису ни мало тешки у избору своје среће. За њих се срећа своди на

остварење позитивних интереса. И због тога, потпуно задовољни мизерним идеалом, задовољни су и мизерном активношћу...

Карактеристика људи сиротог идеала није само у њиховим животним разлозима, него у разлозима које стављају у службу своме живљењу.

Има ли ичега мање разборитога и више противнога здравоме разуму, од жеље за славом? Мени мој здрав разум каже, да ми какав успех у току живота, па ма и најмањи био, више вреди, од вечне славе, о којој, док сам жив ништа не знам. Извесна мудрост ми каже, да смрт ништи фантом успеха, и да успех има да буде мој главан циљ. Али једна виша мудрост ми вели, да баш напротив, вредности које трају само током живота, ниште најбољи део славе; да вечна слава није никакав фантом успеха, и да је успех током живота, само бледа слика славе, шта више њена пародија, и да сама слава а не само успеси током живота, треба да буде стимулант мојих дела.

Чега може бити мање разборитога и више противнога здравоме разуму, од каквог херојског дела? Здрав ми разум каже, да је мудрост срљати у смрт због неких грандиозних мотива, пошто се живот и здравље не могу равнati с никаквим већим добром. Али ми једна виша мудрост вели, да се и живот може жртвовати нечему вишем, и да се велики идеал не може постићи без мање или више жртвовања привременог живота, и да се према величини жртве, одмерава вредност људи и разликовање њихово од животиња.

Ако дакле човек буде вођен кроз живот само разборитошћу, он ће врло мало допринети напретку људском, и неће заслуживати да га људи воле.

Ићи ван онога, што многи сматрају разборитошћу, ићи, ма и сам храбро испред других, то је оно, што је у свим временима стварало велике људе, и то је оно, чиме се човечанство, постепено, постепено, све више и више уздиже...

Само мали људи, кад не могу да нађу из каквог је личног интереса учињено неко племенито дело, сматрају то дело за праву будалаштину.

* * *

Где нема инспирације, нема ни дела од вредности. Где нема идеала, тамо је активност јалова...

Активност без идеала, активност изопачена која води ка јаловом егоизму, то се

по који пут назива делањем, акцијом, и у томе, о да правога чуда, многи виде „интензиван живот.“

Али, не узимајмо за делање нешто, што је у ствари права карикатура делања, акције.

Ја видим путеве закрчене гомилама људи, који се гурају, који газе једни друге, али не видим никакав интензиван живот. Ја у томе видим само површан и задихан живот, који је управо противан интензивном животу јер интензиван живот иде у напред, а тај други је устајао...

Живећи ван идеје, ти, који живе лажним интензивним животом, стављају активност своју поред живота а не у осу живота...

Кад је неко политичар и мисли једино на материјалне користи које од политike може имати, онда тај неко живи ван политичког живота; кад неко, који хоће да је научар, ради једино на томе, да добије катедру, новчану награду или медаљу, или друго шта томе слично, онда тај неко живи ван научарског живота.

Једно пак уметничко дело нема другога циља до само себе. И стога, кад уметник ради у другим смеровима, и кад у тим неким другим смеровима гледа главни циљ, он ради ван уметности.

Живећи ван идеје, они, који живе лажним интензивним животом не изводе само своју активност ван живота, но је изводе по страни свога личног живота, пошто им се унутарњи живот, који једино вреди, своди на нулу. Такви људи живе само по изгледу, и живот им се, тако рећи своди само на спољашност. Мозак им постаје машина за добијање ствари. Њихова је највећа мизерија у томе, што немају осећања за духовне потребе, и што су лишени задовољства, што их те потребе омогућавају...

Кад се једно друштво заборави у култу спољашности, људи, што то друштво сачињавају, у свакој се прилици питају: каква ли се корист може отуда извући? Али, с тајквим се принципом не иде далеко. Ако се ми решимо, да радимо само оно, што би нам донело какве користи; да одмеравамо наш труд према материјалним добитима, и да сматрамо за трачење времена сваки свој рад који се не плаћа, живот би нам се врло брзо истрошio. Најскупоченији рад, није рад који се исплаћује. Ићи ка остварењу циља без обзира на зараду, у томе лежи тајна стварања свега великог и корисног у човечанству. Сав свет подигнут је на труду, који није доносио ћара.

Сем тога, кад се једно друштво заборави у култу спољашности, људи из тога друштва стекну уверење, да се с материјалним средствима може све постићи. Међутим на тај се начин човек срозва на најнижи степен срамоте и бешасности...

Тим се, наравно, не иде на то, да се побије вредност материјалних добара, која су драгоценна помоћна средства, али само помоћна. Не водити рачуна о материјалним потребама живота, била би права глупост. Али, да нас те потребе целе апсорбују, без сумње, још је већа глупост. Решење је да-кле тога питања у томе, да се циљ и средства не мешају.

Узети средство за циљ заблуда је људи, који, у недостатку идеала, истичу лажну акцију за праву акцију, и проналазе „интензиран живот“ у ономе, што је антитеза и негација „интензивног живота.“

Једном речи: нама се живот претставља са два лица. Једним је лицем исхрана и прилагођавање, али је зато другим стварање, производење, плодност. И прво је лице у ствари само средство за нас, да можемо развити друго. Когод се приволи првоме лицу, он не излази из границаrudimentarnih организама, којима је једина функција одржавање живота. Оно, што је у истини људско, то није само живити, но стварати живот.

G. Dromard.

ПУТЕВИ СУДБИНЕ

— НОВЕЛА —

— Имате сасвим право, одговори јој он: али зар се душевне и сентименталне наклоности не доносе рођењем на свет? Ко је тај, госпођо, који својим урођеним наклоностима може да командује, да их мења, да их преиначује? Колико је, молим вас, старих људи, који у старости, по осећајима и наклоностима свога срца, нису личили на саме себе онда, кад им је било двадесет година? Што се пак саме осећајности тиче, извините, али ја се не слажем с вами. За мене осећаји сувише нежни, како би се то рекло, лако узбудљиви, лако покретљиви, меланхолични, не само да нису ознака неке болешљивости и слабодушности, но су на против ознака неког *вишег здравља*, ако могу тако да се изразим.

— Али, зар сте ви опет мало пута чули ону реч: тешко осетљивима, тешко дубоко осећајним љу-дима? Такве, често пута, и најмања каква ситница потреса и кида, а такве душевне прилике нису за препоруку.

— Ал' зато опет такви имају радости, о којима мало осетљиви ни појма немају.

— Што год је претерано не вальа, рече на то госпођа Бојанићка.

— Како? запита је он, трудећи се да буде пажљив: зар се на пример може икад претерано волети?

— Дабоме да може, ја вам баш о томе говорим: ви волите и жалите чак и старе зидине.

— И ја налазим, рече Вера: да су осећаји гospodinovi sasvimi normalni, i to normalni kod svih људи без разлике година: ја господина потпуно разумем.

— Јер си и сама склона сентименталности, одговори јој мајка.

— Ја, мама, склона сентименталности? запита је она чудећи се.

— Дабоме да јеси. А ти знаш: ја сам ти стално говорила да се тога чуваш. Живот ни мало не воли сентименталне и оним, што редовно собом носи, обично им се свети.

Горко искуство што је са својим мужем доживила, њу је стално наводило на те мисли. Она је пошла за њега из најчиšćе љубави. Веровала је, да је један од најплеменитијих људи: да је човек од срца, а у ствари он је био далеко од тога. Она се дакле преварила, и била је приморана да се разведе од њега. Значи: да су њу њени осећаји, њена сентименталност, преварили и завели. И зато се бојала да претерана осетљивост и слепа девојачка вера у младиће, не заведе и њену кћер, и где год је могла, гледала је да сузбије претерану осетљивост у њене кћери.

Кад је то рекла, није јој ни на крај памети било да расхлађује какве нежније осећаје своје кћери према Милети. И сама таква помисао била је далеко од ње. Она је сматрала, да су се осећаји њене кћери већ у довољној мери испољили према Војину, и њој је то било право. Војин је био син једне виђене и прилично имућне куће, и пред њим је стајала лепа каријера.

Те њене мисли дођоше Милети мало чудновате.

— Али, рече јој: живот се најчешће безразложно свети. Његова освета најчешће баш тамо пада, где је најмање оправдања за њу.

Кад је то рекао, помислио је на попину Ћерку, на младићку љубавну авантуру свога оца.

— Зато су за мене, одговори му Госпођа Божјанићка: највећи јунаци међу људима они, који дочекују живот и разрачунавају се с животом онаквим каквим им се јави, без много маштања, без многих илузија.

„Није могуће, мислио је Милета, да ова жена тим речима својим износи оно што мисли и осећа. Није могуће да је живот убио у њој клицу снови и маштања, тако природну свакој жени и девојци.“

Вера је ћутала. И све што је у тај мах око ње било, баш упркос мајкиним речима, будило је у њој неке пријатне осећаје и мисли. Пред њом је стајао један млад човек, који је скоро сав свој живот провео ту, у тој средини. И то двориште, и та баштица, и стара кућа, гледали су га у разним моментима што их живот собом носи. Он је управо био неки продукт те средине. И мислећи о томе, трудила се у неколико, да тога човека растумачи средином. Одмереност и скромност, те две карактерне црте на њему, у колико их је она могла запазити, управо су се подударале са скромношћу свега онога, што је у тај мах око себе посматрала. „Ето, мислила је, то је један од оних дубоких трагова, што их мајка спомену, што их средина, што их спољни свет оставља на људима. На њему се тај траг тако јасно види.“

Са те констатације она је ишла даље, али не изводећи из ње никакве конзеквенце. Била је и сувише млада и неискусна, да из тог опажања свог изведе закључке, који би је извесно упутили да себи објасни и растумачи много што-шта, што управо сачињава језгро животних питања.

А у том истом моменту и Милета је размишљао и губио се у сањарењу. У њиховој башти, на неколико метара само од његове собе, од зида више његовог писаћег стола, на којој је некада висила слика, што је оставила тако дубоког трага у његовој души, стајала је она, живо оваллоћење те слике, која му је, на први поглед, исто као и слика, изазвала она иста осећања дивљења, чежње и љубави. „Није ли зар и та неочекивана околност, један корак ближе к остварењу његових тако дугих снови?“ И на ту помисао, опет му се повећа вера у предсказање. Истина, њој је много ближе стајао други један младић, чија је спољашњост много приступачнија женском срцу но што је његова, али и поред тога, у потаји, у дубини своје душе поверова, да се све то може још и разбити.

У то изиђе из куће и брзо им приђе Милетина мајка. Милета их претстави једне другима, и тако се оне упознаше и почеше разговор.

Док су они разговарали на степеништу јави се Милица, која беше остала у кући.

— Госпођице Вера, довикну јој: молим вас одите часом овамо.

Сви се обрнуше ка њој. Милета је изненађен погледа. „Шта ли сад то опет смишља?“ мислио је. Вера се диже и полако пође.

— Извол'те само госпођице, извол'те, рече јој он.

Кад је преко степеништа ушла у претсобље, крај отворених врата на Милетиној соби, стајала је Милица.

— Да вам покажем нешто, рече кад јој Вера приђе, и пошто обе уђоше затвори врата за собом.

Била је Милетина соба, по намештају најлепша и најмодернија у читавој кући. Крај прозора што је у дворишту и у башту гледао, стајао је леп писаћи сто. Уз сам зид иза стола, а наслоњена до њим делим на сто, стајала је широка колико и сто, висока полица за књиге, са више редова књига. Уз исти зид стајао је један диван, превучен плавкасто сивим мокетом. Више дивана висила је повелика полица од ораовине, а на њој неколико фотографија у разним лепим рамовима. Једна стаклена вазна са свежим цвећем, један старији троцраки свећњак од бронзе. На зиду доле, између полице и дивана, висила је велика слика једна у боји, у раму као од махагони. Представљала је растанак двоје младих, по оделу и средини од прилике четрдесетих година XIX века. У једном малом немачком градићу, крај ограде у баштици пред њеном кућом, здравила се она са избранником свога срца. У своје, уз тело опружене руке, држао је он њене, гледали су се право у очи, и у том њиховом покрету само, и у тим њиховим погледима, огледала се топла и нежна љубав њихова. Баштица је била сва у зеленилу и у цвећу, цвећу што је без сумње она неговала, и којег је и у саксијама било на једном отвореном прозору, свакако прозору на њеној соби. А тамо у дно слике, у једној широј улици у коју је њихова уличица утицала, стајала су путничка кола с кочијашем на боку спремна за полазак.

Крај краћег зида у дно собе, стајала је постеља с лепим вуненим простирачима и јастуцима уза зид од лепе материје, на који се преко дана могло и седити. Више постеље висиле су две слике исте величине. Једна је претстављала један летњи пејзаж а друга зимски. Крај постеље у самом углу стајао је пулт за ноте, а између пулта и постеље ниска поличица једна с неколико старих свезака нота и на њима кутија с вијолином. То је био пулт и стара вијолина његовог оца. На зиду, десно од улаза била је опет полица једна с књигама. По поду, дужином целе собе, прострт је био нов узан простирач.

— Хтела сам, рече Милица пошто затвори врата за собом: да вам покажем собу мого рођака.

Вера погледа око себе.

— Тако пријатна собица, рече.

— Хтела сам само да вас упозорим на то: у

како је интимној вези оваква мала средина једна с човеком, с душом, која у њој борави. Како они једно друго објашњавају и допуњују. Зар не може, човек и не познавајући онога који овде станује, да га доста верно оцрта и по самим овим стварима?

— Како чудна случајност! рече Вера. И ја сам малочас, обазирући се по баштици и дворишту, и гледајући ову кућу, премишљала баш ту исту мисао.

— Ето, ту он проводи највећи део времена. Ту ради, или још боље: ту сања снове о животу.

Вера је ћутала.

— Он је, продужи Милица: као што знате професор природних наука, али погледајте молим Вас, каквих књига има највише у библиотеци, и показајој руком књиге више писаћег стола.

Вера приђе, и поче читати на полеђини књига имена писаца и дела. Скоро сва су била на немачком и француском језику. Нађе на више познатих јој имена чувених писаца.

— Као што видите, рече јој: сами песници и романсијери, естетичари, моралисти, литерарни и уметнички критичари.

— Добро поред све науке има доволно времена и за то? Господин говори и немачки и француски?

— Не говори ни један добро, одговори Милица; али и немачки и француски врло добро зна. Још као великошколац давао је кондиције из оба тајезика.

— Као је ово нека лепа слика, рече Вера, и пође ка великој слици више дивана.

— Од свега што му је у соби, одговори Милица он ту слику највише воли. Он се њоме управо одушевљава. Треба само њега чути кад он говори. Ја мислим, уметнику који је ту слику радио нико већу похвалу није дао, но што је Милета неколико пута, кад је одушевљен говорио о њој. По њему сликар, који је ту слику радио, морао је бити човек велике песничке душе.

— Па реците ми од прилике шта каже господин о слици.

— Ево од прилике шта каже. Двоје младих у очи дана кад ће се кренути кроз живот, стално једно крај другога, да се више никад не разставе. По њему њихова појава оличава све што је најдубље, највеће и најузвишеније у свету људи. Све мисли што воде људе, сва могућа осећања што им душе потресају, оличени су у њима, као у једном центру свом. Они ће поћи удруженi, наслањајући се једно на друго у сусрет ономе, у сусрет и добру и злу, што је њима двома судба доделила. У самој тој претстави, како он каже, има нечега што дубоко потреса, свако људско срце.

— Значи рече Вера: да ће девојка која буде пошла за њега имати много услова да буде срећна поред њега.

Јако обрадована том њеном примедбом, коју је у потаји још из раније, нарочито ишла да изазове, Милица јој рече:

— О, у то ја ни најмање не сумњам, ако са-
мо буде срећан да нађе на какву озбиљну девојку.

— Господин Милета види се прилично познаје људе, и ја верујем да се у том избору неће преварити.

— И ја тако мислим.

— У случају да се ожени продужи Вера, он би без сумње и даље у овој кући остао да живи?

— Дабоме. Он би се тешко с овом кућом рас-
тао. А после тога и мајка је, и млађи му је брат
с њим. Али и кућа је таква, да би били сви скупа
и опет подвојени. Нико никоме неби сметао. Кућа
је истина старинска али има више простора него
што би човек рекао. Хајдемо, хоћете ли да видите,
остале собе? додаде одмах затим, пошто јој прође
кроз главу мисао: да Вера то распитује мислећи
можда баш и на саму себе.

Кад су прошавши кроз све собе изишли у предсобље рече Вера:

— Изнутра прави кућа још много старији ути-
сак но с поља.

— То јесте, одговори Милица.

— Собе су тако ниске.

— То им је највећа мана.

— Види се, продужи Вера после кратког ћу-
тања: да су им прилике врло скромне.

Милица која се тим речима није ни мало на-
дала, посумња чисто да их је добро чула.

— Како то мислите? запита је.

— Мора да су им приходи врло скромни.

— Имају таман толико, колико им треба да не
би морали падати у дугове.

— Да, таман толико, колико им треба за ова-
кав живот какав они воде. Бојим се само, да то не-
буде сметало господин Милети да се ожени онако
како бих он хтео.

— Зашто то мислите? запита је Милица јако
изненађена.

— Бојим се да ће у Београду мало наћи де-
војака које би се, поред мужа професора, задово-
љиле овако скромним животом, ал искрено задово-
љиле, без и најмањег скривеног и притајеног прохтева
у души. Ја верујем да су господин Милета и њего-
ва мајка с овим што имају потпуно задовољни, и
да их не мучи жеља за бољим, већим, модернијим.
Али, реците ми по души: не би ли они у ствари, и
ако су обоје без сумње неки врло красни људи,
својим притешњеним приликама, и навикама, својим
скромним жељама и погледима на свет, у многоме
ограничавали жеље и погледе оног младог створења,
које би из симпатије пошло за њега.

И оно најмање наде Миличине скрхе се на те
Верине речи. „Она је морала нешто приметити и

прозрети у неколико моје намере, и тиме ми је хтеша једном за свагда ставити на знање, шта она о томе мисли. Иначе, што би ми баш сад то рекла, кад види с колико јој љубави говорим о овом стваринском гњезду?“

И дође јој жао као да се то тиче лично ње, а не Милете.

— Ја мислим, рече јој: да млада девојка која пође за човека од драге воље, из симпатије, треба на првом месту да се труди, да уложи све своје сили, да своје погледе и назоре о свету и животу доведе у склад са... приходима, погледима и назорима свога мужа. Јер где тога нема, нема оног најпотребнијег елемента, нема управо основе за миран и спречан брачни живот.

— Све је то тако, госпођице Милице, али није ли у брачном животу потребније од свега, али од свега, обезбеђена материјална страна живота, забринута брига о свему ономе, што породици, према њеном положају, свакодневно треба.

— Што једној породици треба! то је тако рељативан појам.

— Али који је, како бар старији кажу, био најчешћи повод многим и многим незгодама и несрещама. Видите, ја верујем: да нема те и најскромније и најобразованије жене у браку, која, бар кријући од свију, не зажали по који пут на судбину, кад радићи од јутра до мрака, и одричући се и најскромнијих задовољстава, види, да се у кућевној економији њеној једва хвата крај с крајем.

— Ја опет мислим, рече Милица: да у кући, у породици, већег задовољства не може бити од пријатељског опхођења и љубави између мужа и жене.

— Да, кад је све остало ту.

— Где тога има, онда и све је остало ту.

— То се само тако каже, ал верујте у ствари није тако...

После тих речи као да се од једном сети нечега, додаде:

— О овоме нећете ништа говорити господин Милети, то су нека моја лична опажања, која, направно, не морају бити тачна.

— Ја сам већ и сама мислила да му о томе ништа не говорим, одговори јој Милица, а у себи помисли: „само бих још требала да му кажем.“

После тога за њу није више било сумње о томе: какав ће крај бити Милетином доживљају.

Због тога, кад затим изиђоше к осталима у башту, много јој је труда требало, да ничим не покаже, каква се промена десила у њеном расположењу за то кратко време. То јој је било у толико теже што је Милету нашла преображеног. Он је пливао у радости, и ако се и он трудио да сву своју радост прикрије. Стјајао је наслоњен на столицу поред Верине мајке, и разговарао с њом. Питала га је о школском његовом животу, о томе шта ра-

ди и како гледа на будућност своју. И он је одговарао на њена питања.

— Па то сте Ви онда много већи јунак но што сам ја вас у први мах замишљала, рекла му је она кад су им Вера и Милица пришли.

— Браво Господине Милета, рече Вера кад чу то. Ви сте, видим, данас на јуриш освојили маму.

Осећала је да је у разговору с Милицом, без икаквог оправданог разлога, рекла и нешто, што није требала, чemu бар у тај мах није било места, па је похитала да ублажи утисак што су њене речи и мисли морале на Милицу учинити.

— Све све, али ја сам себи не личим ни на каквог јунака, одговори јој он смешећи се, срећан, што му је она то рекла баш у оном моменту кад им је Вера пришла.

— На вами није баш тако мало терета, а ви га ипак тако лако и с тако много поуздања носите, рече госпођа Бојанићка.

— Мени је сад једина брига, одговори он, да будем исправан и вредан на послу на којем сам. Кад то забринем, онда сам управо забринуо све.

— Све! продужи она. То је тако много речено. Зар баш одиста све? Подразумевати ли ту и оно, што је сада за Вас најглавније?

— Шта то мислите? Запита је он, и ако је од прилике знао, како ће њен одговор гласити.

— Мислим женидбу. Јесте ли и то већ забринули?

— О, баш вам хвала, рече јој његова мајка. Одкад му ја то говорим. Има и тако красних прилика а он се стално нећка.

— Може мајка и то бити брже но што ви мислите, одговори јој он.

— О, камо лепе среће! рече му мајка.

— Ви не знate тетка, Милета још одавно воли једну девојку, рече Милица.

— Милице! Викну јој Милета изненађен.

— Ја нећу више ништа да кажем само толико, одговори она:

— Па ја о томе ни појма немам, рече његова мајка.

— Слушате ви Милицу, рече јој Милета.

— Јели истина Милице? запита је његова мајка?

— Дабоме да је истина, одговори она; само то мора још да остане тајна за извесно време. Ја сам то сасвим случајно дознала.

Оно што је Милица нарочито хтела да тим речима изведе, остварило се. Она је њих упутила Веру, и њима је хтела да јој каже, како се вара, ако је само и помислила да Милета њу воли. То је требала да буде њена мала освета, за оне непромишљене речи Верине.

И Вера је то осетила, и било јој је криво на саму себе.

И башта, и двориште, па чак и кров куће, би-

прозрети у неколико моје намере, и тиме ми је хтешаједном за свагда ставити на знање, шта она о томе мисли. Иначе, што би ми баш сад то рекла, кад види с колико јој љубави говорим о овом ста-

ринском гњезду?"

И дође јој жао као да се то тиче лично ње, а не Милете.

— Ја мислим, рече јој: да млада девојка која пође за човека од драге воље, из симпатије, треба на првом месту да се труди, да уложи све своје сили, да своје погледе и назоре о свету и животу доведе у склад са... приходима, погледима и назорима свога мужа. Јер где тога нема, нема оног најпотребнијег елемента, нема управо основе за миран и спречан брачни живот.

— Све је то тако, госпођице Милице, али није ли у брачном животу потребније од свега, али од свега, обезбеђена материјална страна живота, забринута брига о свему ономе, што породици, према њеном положају, свакодневно треба.

— Што једној породици треба! то је тако рељативан појам.

— Али који је, како бар старији кажу, био најчешћи повод многим и многим незгодама и несрећама. Видите, ја верујем: да нема те и најскромније и најобразованјије жене у браку, која, бар кријући од свију, не зажали по који пут на судбину, кад радији од јутра до мрака, и одричући се и најскромнијих задовољства, види, да се у кућевној економији њеној једва хвата крај с крајем.

— Ја опет мислим, рече Милица: да у кући, у породици, већег задовољства не може бити од пријатељског опхођења и љубави између мужа и жене.

— Да, кад је све остало ту.

— Где тога има, онда и све је остало ту.

— То се само тако каже, ал верујте у ствари није тако...

После тих речи као да се од једном сети нечега, додаде:

— О овоме нећете ништа говорити господин Милети, то су нека моја лична опажања, која, наравно, не морају бити тачна.

— Ја сам већ и сама мислила да му о томе ништа не говорим, одговори јој Милица, а у себи помисли: „само бих још требала да му кажем.“

После тога за њу није више било сумње о томе: какав ће крај бити Милетином доживљају.

Због тога, кад затим изиђоше к осталима у башту, много јој је труда требало, да ничим не покаже, каква се промена десила у њеном расположењу за то кратко време. То јој је било у толико теже што је Милету нашла преображеног. Он је пливао у радости, и ако се и он трудио да сву своју радост прикрије. Стјајао је наслоњен на столицу поред Верине мајке, и разговарао с њом. Питала га је о школском његовом животу, о томе шта ра-

ди и како гледа на будућност своју. И он је одговарао на њена питања.

— Па то сте Ви онда много већи јунак но што сам ја вас у први мах замишљала, рекла му је она кад су им Вера и Милица пришли.

— Браво Господине Милета, рече Вера кад чу то. Ви сте, видим, данас на јуриш освојили маму.

Осећала је да је у разговору с Милицом, без икаквог оправданог разлога, рекла и нешто, што није требала, чему бар у тај мах није било места, па је похитала да ублажи утисак што су њене речи и мисли морале на Милицу учинити.

— Све све, али ја сам себи не личим ни на каквог јунака, одговори јој он смешећи се, срећан, што му је она то рекла баш у оном моменту кад им је Вера пришла.

— На вами није баш тако мало терета, а ви га ипак тако лако и с тако много поуздања носите, рече госпођа Бојанићка.

— Мени је сад једина брига, одговори он, да будем исправан и вредан на послу на којем сам. Кад то забринем, онда сам управо забринуо све.

— Све!? продужи она. То је тако много речено. Зар баш одиста све? Подразумевати ли ту и оно, што је сада за Вас најглавније?

— Шта то мислите? Запита је он, и ако је од прилике знао, како ће њен одговор гласити.

— Мислим женидбу. Јесте ли и то већ забринули?

— О, баш вам хвала, рече јој његова мајка.

Одакдју ја то говорим. Има и тако красних прилика а он се стално нећка.

— Може мајка и то бити брже но што ви мислите, одговори јој он.

— О, камо лепе среће! рече му мајка.

— Ви не знate тетка, Милета још одавно воли једну девојку, рече Милица.

— Милице! Викну јој Милета изненађен.

— Ја нећу више ништа да кажем само толико, одговори она:

— Па ја о томе ни појма немам, рече његова мајка.

— Слушате ви Милицу, рече јој Милета.

— Јели истина Милице? запита је његова мајка?

— Дабоме да је истина, одговори она; само то мора још да остане тајна за извесно време. Ја сам то сасвим случајно дознала.

Оно што је Милица нарочито хтела да тим речима изведе, остварило се. Она је њих упутила Веру, и њима је хтела да јој каже, како се вара, ако је само и помислила да Милета њу воли. То је требала да буде њена мала освета, за оне непромишљене речи Верине.

И Вера је то осетила, и било јој је криво на саму себе.

И башта, и двориште, па чак и кров куће, би-

ли су већ у вечерњој сенци. На мали, разноврстни свет осећаја и мисли, што су га њих четворо претстављали, спустио се био још један дан више хладног и неумитног времена. Свако од њих ношен таласима живота, ковао је и смишљао себи и својима, будућност, са што више уравњених стаза, са што више одморних часова, кад се пред небом и вечношћу шире руке под молитвом која се никад речима исказала није: под молитвом вечно уздрхталих душа људских, што су кроз сав живот у потајном страху неком. И све њих четворо у тај мах, били су само несвесни агенси борбе, што је живот вечно са смрћу води. — Милета и његова мајка, гледајући у једном правцу, надали су се и радовали лепшој будућности. Вера и њена мајка гледали су у сасвим супротном правцу дане, којиничега заједничког с том малом кућом и њеним становницима неће имати. Далеко, далеко тамо негде од њих, у магластим сликама неким, гледали су они своје будуће дане. А млада Миличина душа, у оној вечној нежности и благости женских душа, тужила је пред новом једном историјом разочарења људског, њој близскога срца.

VIII

Те јесени Вера се венчала. И Милега је био позван у сватове и на ручак, али није хтео да иде. Милица, која је врло добро знала, да у том случају као ни у једном дотле треба да буде јака и за њега говорила му је, да и он треба да иде.

Зачуђен гледао је он њу и питао је: како може тако шта и да му предлаже.

— А зашто да не могу? питала га она с пуно пријатељства и саучешћа. Неки снови твоји, да: само снови, разбили су се као мехури од сапунице, као што се то обично са сновима дешава. Па добро! Па шта онда? Зар да због тога заборавиш на својих двадесет година? Помисли само Милета: *двадесет* година, и да почнеш уздисати, у ствари за чим? Ал помисли само: за чим. Ја баш нарочито држим на то, да идемо у сватове и на иранку, и да ти будеш расположен. Ићићемо сви: и Добра и Андреја и Стефановићева, па ћеш ићи и ти.

Ал он није отишао. Послао је честитку, јер није хтео ни у цркву да иде. Тамо би јој морао лично честитати, а он то не би могао.

А кад је било око једанаест сати, т.ј., баш од прилике онога часа кад се она венчавала, после краће шетње вратио се кући. Хтео је да буде сам. Хтео је да се још једном више у самоћи преда мислима и осећајима својим.

И јаче но онога дана, кад му је по прочитаној очевој исповести први пут пала на памет помисао: да ће он својом личном срећом имати да плати одмазду, за жалосну, рану смрт попине кћери, — та помисао створи се пред њим озбиљна и хладна као и судбина што је.

И седећи за писаћим столом својим, наслоњене главе на руку, обрнут погледом кроз отворен прозор ка зеленилу у врту, осети, како му се у један мах почеше низ образе сузе да лију. Седећи и даље у томе положају, као човек, који је у напред знао да ће и такав моменат наћи, дубоко замишљен и потресен, гледао је он и даље испред себе погледом, који ништа јасно није видио.

А исто тако непомично стајало је у подневској светlosti и грање, и шибље и цвеће и лишће у дворишту и башти. Стање душе његове којом је он стајао у вези са свим што је око њега постојало, у тај мах било је слично, управо ничим се није разликовало од читавога тога органскога света, што је само физичким облицима манифестовало, ехистенцију своју. Моментано у њему је била усахнула сва отпорна снага, што је почивала у личности његовој, и као сваки листак, као свака слаба стабљика, немоћан, лежао је он под силом судбине, силом свога личног наречења.

IX

Није прошло ни пола године од удаје Верине а по малом друштву њених првих познаника и познаница, почеше кружити гласови о томе како није најсрећнија. Од кога су управо ти гласови потекли, и шта им је дало повода, било је тешко рећи. Њихов начин живота од првих дана, није се мењао. Били су често заједно у шетњи и по друштвима. По нека само једва приметна сенка, ако би се видела на њеном лицу, или лицу њене матере, и то је било све. Али гласови ти међутим упорно су се одржавали.

У ствари пак, још првих недеља њеног брачног живота, Вери се, истина исцрвала као недовољно јасно, али на жалост њену, после све јасније претстављало: да њен муж нија ни издалека онакав, каквим га је она у својој наивности, и свом, можда, патријотском одушевљењу, замишљала. И кријући то уверење своје од свију, уз горка осећања и тешке мисли, пратила је, како су јој се низали дани и недеље све више мање, једнобојни, без и једне веће емоције, без икакве веће светlosti или радосног осећања, који си јој мало брже потерали крв кроз тело, и озарили је новим надама. Узалуд је жељно ишчекивала такве догађаје, они се нису јављали. Напротив: сваким даном све се више уверавала, да је између ње и њеног мужа тако мало заједничкога у мислима и жељама, у намерама и сновима. И онда, кад се он трудио да буде пажљивији према њој, њој је њено срце говорило, да он то чини више из обзира према свету и можда још неких других, за њега ни мало похвалних обзира. Њихове душе нису биле у хармонији, и о томе су је уверавале и најобичније сцене из свакидањег живота. И кад се први пут мало дуже задржала мишљу на том опажању, нашла је, да уствари није могла навести ни један једини од оних часова

дубоке интимности сродних душа, пред светлим и мрачним појавама живота и смрти, што нас на сваком кораку прате и дању и ноћу, и будне и сане.

А једновремено с њом, тамо на другом крају Београда, у својој кући, у својој соби, премишиљао је и Милета исто тако сетне мисли. Као хипнотисан он је још стајао под утицајем догађаја са slikom и његових последица, под чудним и необјашњивим веровањем: да је тај догађај, имао бити у тесној вези с читавим животом његовим, Познанство с Вером, а затим баш и сама удаја њена, били су му несумњив доказ о томе. И често пута усрд посла, било код куће, било у школи, било ма у којој другој средини, учинило му се, као да је угледа испред себе, исто тако тужну и нерасположену као и он што је.

Знао је, као што су и остали знали, да није срећна, да се разочарала у мужу своме, али је исто тако знао, да јој више помоћи не може. Међ њима ће и надаље, као што је стално веровао, постојати

неке тајанствене везе, али оно нешто свето, нешто најдубље, што је у дотадањем односу његовом према њој постојало, то је једном за свагда било порушено и уништено.

И тако, вођен руком судбине, стајао је он у томе моменту несвестан онога, што му се десило, и несвестан онога што му тај моменат може донети.

А као год што сунце несвестно осветљава свет, и несвестно ствара живот у космосу, и као год што се несвестно изводе све елементарне појаве око нас, исто тако несвестно сваки од нас ступа на разне расптице, и обре се у оне фаталне моменте, од којих ће му после читав живот зависити. У доба, кад још ни појма није имао о томе, шта је то девојачко срце, он је задрхтао пред њим, као пред великом тајном једном, која га је свег прожмала, коју је угледао у њеном лицу, и која ће му доцније једино у њеноме лицу бити потпуно оличена.

—

СПОМЕНИЦИ У БЕОГРАДУ

— ПОСТАВЉАЊЕ ЊИХОВО —

Ретко је која варош тако стара, а са мање споменика из прошлости као што је Београд. Узрок је његова бурна прошлост, јер га не зову у залуд и „Град Ратова“ поред поетичног имена Бели град. Све што је у једној епохи грађено, у другој је порушено, при судару разних култура и вера.

Његова тврђава стратегиски дивно положена на брег више састава двеју од највећих река у Европи, очувана је до данас, када се постепено претвара у парк. После безбројних промена она данас претставља аустријску фортификацију и архитектуру. Све друге грађевине у унутрашњости града уништене су. Најстарије су: једно турбе и преправљени амам — турске порекла. Од толиких споменика наше епохе под Стеваном Високим, нема ни трага.

Ван тврђаве такође су уништене све велике аустријске касарне, па чак и „Пиринчана“ — двор принца Евгенија. Од дванаест цамија, и многих турбета и амама што су још постојали пре 70 година, данас има само једна цамија, једно турбе и рушевине од једног амама на Дорђолу. Многобројне чесме уништио је нови водовод и њихова архитектура није сачувана, чак ни за Делиску ни за Чукур чесму.

Кад су у таквом стању архитектонски споменици, онда се може замислити шта је од скулптурских, ако их је било.

Стога се мора одмах прећи на нове споменике београдске, подигнуте од обновљења Србије до данас.

Два стара споменика су: Карађорђев у парку код бив. Звездаре, и чесма Кнеза Милоша до скоро на Теразијама. — Карађорђев споменик добро је намештен и скромно израђен као комеморативан.

Међутим је Теразиска чесма монументалније схваћена и добро и израђена од камена. Била је и добро пласирана. Њен је положај делио саобраћај на два дела: идући од Калемегдана лево од ње преко сред Теразија ка двору, а десно, доле у Балканску или Призренску улицу. Она је без потребе демонтирана, и пренета у Топчићев без разлога. Теразије су прерадили уметањем баштица, водоскоца и клозета. Овом реформом Теразија, не иде се више преко њих: већ се приморава публика да слизи код „Москве“, док је раније ишла скроз хоризонтално преко Теразија, остављајући чесму и узбрдицу код „Москве“.

Хронолошким редом долази Споменик Кнеза Михајла код Позоришта. Добро израђен и добро пласиран са садашњом позадином, Хипотекарном Банком. И он је претрпио измене модернизма: његова ланчана ограда са канделабрима, дигнута је, и ако је била и добро смишљена у стилу, и историска, и позната заједно са спомеником и поводом многих митинга, одржаних за стварање ове Југославије. Приликом дизања ограде намештени су груби нови канделабри, и покварена је нивелација пијаце, тако да позоришна зграда с леве стране нема степенија ни једног, док десна има три, која вреде за бар пет. Међутим облик пијаце остао је недирнут. Ова-

ко малог и неправилног (што му не мора бити ма-
на) Општина покушава да поправи, али секући
„Коларца“ и ако супротан ћошак смета саобраћају.

После овог лепог споменика долази одиста
наш највећи и најлепши споменик, Косовским ју-
нацима у Крушевцу, који је спреман за Теразије,
али који је заузимањем једног посланика (одбеглог
у Аустралију), намештен на једној раскрсници у
Крушевцу, где се историјског места ни у чему не
одговара амбијенту.

Даљи историјат споменика своди се на бисте.
Изузетак чине споменици: Карађорђу (порушен за
време Аустријске окупације). Победник, Споменик
захвалности Француској, и Ослободиоцима Београда.

Бисте су већином подизали поједини Одбори,
без плана и каквог система и јединства. Њих има
највише на Калимегдану, где почињу са радикалом
Таушановићем на улазу, и даље су разбацане у
кругу и стазама, где су новим уређењем Калимег-
дана заузеле још неповољнији положај (Јакшић и
Војислав, овом променом нису више на угловима
стазе). Књегиња Зорка на страни; Даничић, Гаври-
ловић, Суботић — научник, добротвор и песник,
један до другог. Међутим би се могла направити
галерија славних људи у два концентрична круга
око водосека или на Фићир-бујира, стази према
Сави, где би Општина Одборима стављала у дужност
да спроводе јединство споменика, како је то изве-
дено и у Луксембуршком парку у Паризу и на Пин-
чију у Риму, Сигес-алеји у Берлину и т. д.

„Победник“, чије име није сигурно утврђено,
као ни шта баш тачно претставља, после дугог
саветовања постављен је на бедему код утока Са-
ве у Дунав, и губи се у простору.

„Споменик захвалности Француској“ је у осо-
вини стазе главног улаза у Калимегдан. Остављају-
ћи на страну његову оригиналност, он је поста-
вљен тако, да му позадину чини фалсификат архи-
тектуре Географског института у Граду, који због
своје удаљености не чини добро позађе. Уништено
дрвеће, као да би боље позађе било.

Споменик браниоцима Београда, више гро-
бља на брду, замишљен је без позађа и главнафи-
гура војник — заставник, противно прописима, пре-
товарен је оружјем у театralnoј пози, те чини не-
миран утисак. Орлушина доле — превелика.

Осим њих, тзв. Универзитетски Парк има
два лепа споменика: Панчића и Доситеја. Али је
њихово намештење противно свима правилима: Спо-
меник Доситејев гледа у оградни зид, и могуће је
добро га гледати само с профиле.

На предлог да се та два споменика изнесу у
ограду, и украсе место пред Универзитетом, као и
да оживе монотону линију ограде са силним ур-

нама, — један од председника Општине одговорио
је, да то неће учинити, јер су већ једном премеш-
тани. Међутим је у Паризу фигура „Париз за вре-
ме рата“ премештана, — у кратком времену четири
пута, док јој нису нашли погодно место. — Но не
само да овај nonsens неће да поправе, већ Оп-
штина која ни један споменик није подигла, смета
и упорно жели, да и лепа и монументална Вукова
фигура буде сахрањена у тој рупи, место да краси
Универзитетски трг и буде видна чак из Кнез Ми-
хајлове улице. Књижевна задруга индолентна, а
Општина упорна, те тако фигура годинама лежи у
дворишту Задругином...

Од старијих већих споменика да поменемо
фонтану пред Уметничким Павиљоном, без обзира
на фигуру и неприродност: да голубови бљују воду,
његова фигура овако постављена на ниском поста-
менту, изгледа као да је на земљи, па је утисак
промашен.

У најновије време постављене су бисте двоји-
ци француза: Ламартину и Ф. Депереу, и Јанку Ве-
селиновићу. Веселиновић је такође постављен без
критеријума, код толиких лепих места за допуну
галерија.

Директан повод овом чланку је постављање
споменика Војводи Вуку. То је велики споменик
са фигуrom од 3 метра и постаментом од 5. За ње-
га је Општина дала један од најнеповољнијих скверо-
ва — сквер хотел „Палас“, како по регулаци-
оним линијама тако и по нивелацији, и где је један
његов део у рупи а други у терену. Не улазећи у
мотиве избора сквера, само је место рђаво изабра-
но: леђима је окренут најживљој улици Вука Ка-
раџића, док је могао бити у осовини Јакшићеве
улице и видан чак из Кнез Михајлове улице. Овако
га човек мора тражити у том наереном скверу. —
Четници су врло задовољни, што ће се ова фигура
једном наместити после 6 година од довршења ње-
ног и њеног постамента, — чак су и врло захвални
Општини. Но то није битно у овим естетским
проблемима, где се оваким избором места игнори-
рају, принципи естетике, шта више и здраво ра-
сујивање.

Најзад треба напоменути, да је донесен закон,
по коме треба првенствено подићи Споменик Кра-
љу Петру у Београду, и на основу тога Закона
образован је и одбор за његово спровођење и ку-
пљење прилога. Међутим, Споменици Краљу Петру
подигнути су по целој земљи, а у Београду и по-
ред Закона и првенства, није ништа урађено, да
се одужимо добром Краљу Петру Великом Осло-
бодиоцу, и украсимо Београд.

Петар Поповић
архитект.

Културно
наслеђе
Србије

CHARLES BAUDLAIRE*

Бодлер, легенда о њему, његове смешне афекције дендизма, његово *Цвеће зла* биле су од једно двајестак година, а и данас су још, од великог и врло неповољног утицаја на младу књижевност. У малим Revues-ама, које ничу зором а свену с вечера, у којима млади Грци, Белгијанци, Американци, Пољаци, нас незналице, милостиво упућују у тајне францускога Verbe-a, — само се чује клицање у славу Бодлера. Да би одржавали везу с том страном и напредном омладином, како би та омладина и њих огласила за велике људе, Jean Moréas и Теодор Wyzeva, уверавају је, да га они још више цене, да негују успомену на њега, бринући се тако о његовој слави, и о својим интересима.

Други опет пишу као што је и он писао, трудећи се, да га, још и превазиђу, то јест да буду још неразумљиви но што је он био, и још претенцијознији, као што су на пример Маларме и Paul Верлен, у стиховима, и Karl Huysmans и Paul Poictevin у прози.

Што се пак тиче M. Rimbaud-а, који је једно време био част и слава, да не кажем феномен те школе, њега је сасвим изненада нестало, пошто је, вероватно и саме Бодлеровце згранују својом поквареношћу и дубином, своје неразумљивости, и који биће, да сада негде у провинцији, или тамо негде преко мора, продаје фланел или молтон.

Бодлер је идол наших дана, али некакав оријенталски, монструозни и диформни идол, и капела је његова једна од најпосвећенијих. Независни и декаденти, симболисти и деликсентни, књижевни денди и вагнеролатри, па и натуралисти, сви они иду да приносе жртве у тој капели. Ту се узаемнички хвале, и ту се заносе воњама научне покварености и трансценденталном перверзијом, која се извија из Бодлеровога *Цвећа зла*.

Честити људи, међутим, не смеју ни да спомену *Цвеће зла*, па ако се поводом тога неће и да прекрсте, а оно не могу а да не искажу своје негодовање, па чак и страх. И то им само може служити на част.

„Ушли сте у пакао и сами сте постали ђаво“, писао је Сент-Бев, који се прилично разумевао у покварености, „намера вам је била да измамите тајне духовна мрака“.

Уметност постаје шиноазрија, и средства јој

* Посто се и код нас, још и данас осећа дух изопачености праве књижевне и уметничке вредности, и пошто и код нас још има људи, који, преко својих котерија ту изопаченост величају и славе, — Уредништво је нашло за умено, да донесе овај чланак великог француског књижевног критичара о једном од твораца те изопачености и те перверзије.

само млатарају, по празноме, и само су каприси и болесне фантазије, чим се удаљи од Природе.

И сами његови пријатељи морали су признати да нико није толико лагао као он, Бодлер.

ПРЕЛИСТАВАЈУЋИ ЊЕГОВА *Неиздата дела*, човек не зна чemu више да се чуди, да ли претенцијозној афектацији наслова, или сиромаштву инвенције, кад му наслови као што су *Аутомат* или *Метресадевице* почну да се тумаче стиховима. Ту се не зна чemu човек да се више смеје, да ли грдоби пародка, да ли дечурлијској баналности.

„Љубав може да скрене с пута племенитог осећања на пут ка проституцији, али тада може да се изопачи жељом за својином“.

Коме није јасно на који се начин разликују ти пародки, и ко није у стању, да такве пародке фабрикује на туцета, и књижевне, и философске, и неморалне и безбожне, и скандалозне и скарадне?

И с тога, оно што ме чуди, и оно што не чини ни мало част нашој оштроумности, то је, што се поверовало таквој реторици, и што се није увидело, да таква реторика чак и у *Цвећу зла*, и то нарочито у „*Цвећу зла*“ служи само за то, да прикрије најобичнију баналност...

Начин, на који Бодлер поступа, права је детињарија у уметности, и због тога, још чим се из гимназије изиђе, лако је у њој се обрети.

Баналној, и тако вулгарној идеји о томе, како време брзо пролази, или како је љубав непостојана, Бодлер почиње да надовезује слике материјално одвратне.

Сети се дунуо онога, што смо видили
Онога лепог и мирнога летњег јутра:
На завијутку једне стазе лежала је стрвина
На земљи посејано шљунком.

Ко дакле, хоће да је Бодлеровац, тај нека не каже леш, него стрвина, нека не каже скелет него коске, нека не каже рђав задах, него смрад.

Па бар, да је био мајстор у употреби таквог начина писања. Кроз његове се стихове осећа напор. Ретко он каже оно што хоће. Под његовим афектацијом снаге и жестине, избија напротив прави геније слабости и неспособност изражавања.

Глупост, заблуда, греси и цицијашлук,
Владају нашим духом и израђују наша
тела.

И ми хранимо наше пријатне заблуде,
Као што просијаци хране њихове ваши.
Греси су наши тврдоглави, а кајања
подла,
Ми богато наплаћујемо своја признања.

Културно
наслеђе
Србије

И поново ступамо својим блатњавим путем,
Верујући, да смо одвратним сузама спра-
ли своје мрље.

На јастуку зла, Ђаво Трисмежист
Уљулькује зачарани наш дух,
И богати метал наше воље
Изветри посредством тог хемичара
научара.

Какав језик, какав стил, какве речи, и нарочито какве муке, да се ништа не каже! Шта то хоће да каже с цицијашлуком (*lesine*)? и шта ће ту између заблуде и греха, него само да чини риму са вашима (*vermine*). Какве везе може бити између „просијака који хране своје ваши“, и задовољства од понављања узрока наше гриже савести?

Није био никакав песник, али је беснио од жеље да и он буде песник. Не само да код њега није било стила, него није било ни хармоније, ни покрета, ни маште. Нигде с већом муком писаних стихова, и толико задиханих као што су његови: нигде заморенијег конструисања, нити тежих периода. И кад нађе некакву слику, како је грчевито држи, из бојазни, да му не умакне. Како прати метафоре кад нађе на једну од њих, јер зна врло добро, да ће читави месеци проћи док нађе на другу...

Утицај је његов био опасан али најмање због заразе корупције, јер омладина његовога доба није имала да чека да је он зарази. Само, омладина није водила рачуна о томе, што је једног болесног човека узела за вођа, и то болесног човека, који

је од своје болести створио себи средство за књижевну егзистенцију. На поглављу његових *Посмртних дела* и његове *Необјављене кореспонденције* може се видити, управо треба видити, интересантан портрет Бодлеров. Његова је сличност фрапантна са класичним ликовима мегаломанијака из наших *Дела о умним болестима*. Оно исто држање, исто гордо и изазивачко ношење главе, исти поглед, исти изражай пркоса у погледу, исти осмејак, исто задовољство самим собом.

Ако Бодлер баш и није био луд, био је болесник, и као болесника треба га сажаљевати, али га не подражавати. Имитатори Бодлерови нису били уочили, да је перверзност његовог учитеља, била перверзност његових осећања и његовог укуса и периодично лудило, којим се он поносио.

Кад Бодлер није био болестан, или тачније кад га је болест повремено оставила на миру, тада, сличан другим људима, писао је своје *Сезоне*, које су мало вредиле, и преводио је Edgar Poë-а. Али, кад је био жртва његових напада и како то специјалисте кажу: кад је улазио у кловновски период, онда је писао своје *Мале песме у прози* и своје *Цвеће зла*. Напаст, напад, како се то раније говорило, једино је то искрено у случају Бодлеровом, и не може се спорити, врло, је интересантан за посматрање. Али узети њега за модел, значи изменјати снове једног болесника за праве уметничке објекте, ако то јест није по среди симулisanje епилепсије, да би се привукла пажња пролазника.

F. Brunetière

Е С Т Е Т И К А

Вредност једног уметничког дела одмерава се према разноликости и јачини утисака које оставља, али под условом, да су ти утисци везани, и тако рећи сливени у супремну хармонију, која од њих ствара целину. Дело, које поред задовољења естетичког осећања задовољава и интелигенцију, пружа потпуније, живље и дубље уживање по делу, којем тај квалитет недостаје.

„Из какве се жеље рађа Уметност? Човек тежи пуноћи постојања, пуноћи живота, и то је кретање саме Природе у њему. Он иде према бићу, као што биљка иде према сунцу. Све његове наклоности израз су те примитивне, љубави; сва његова дела изражавају ту љубав његову, али је само Лепота умирује. А то је стога, што му Лепота даје оно што тражи, а то је потпун живот!“

„Оно је велика Уметност, која посматра Природу и живот не као илузију, него као стварност, и која најдубље осећа у њима не оно, што човек може најбоље да претстави, него на против оно, што је у њима најтеже претставити, што је најмање преношљиво у њеном опсегу...“

„Уопште узевши: свако ремек-дело израз је најузвишеније идеје најосетљивијим језиком. У колико је идеја виша и уколико више интересује мисао, утолико се уметник мора трудити да заинтересује и осећајност. С једне стране дати осетну и конкретну идеју, а с друге учинити осећајност плодном и из ње изазвати мисао, у томе је двогуби циљ Уметности.“

Претплатницима Уредништво поново умольава претплатнике да положе дужну претплату. Ако београдским претплатницима није згодно да претплату шаљу поштанским чековима које су примали, пошто је редакција удаљена само неколико метара од Престолонаследниковог Трга, то онда нека доносе или шаљу претплату у редакцију.

Уредништво се нада да ће дужни претплатници ову опомену хтети примити к знању.

САДРЖАЈ

Страна	Страна		
Уводна реч	1	Позориште	73
Живот је најизразитији претставник поезије	2	Огледало живота	78
Јутро (песма)	7	Однос Лепога према Узвишеноме	79
Shelley (Шели)	8	Младић Судбини (песма)	80
Слатки нови стил	9	Скулптура — Тома Росандић	81
И ка Богу води нас осећање Лепог	10	Сликарство, поводом изложба г.г. Хакмана, Бешевића, Добровића и Коњовића	81
Естетика 11, 23, 36, 47, 59, 72, 84, 95, 108, 132, 143		Хегемонија унутарњег, живота	85
Шта је песник	13	Путеви Судбине (новела)	87, 98, 111, 135
Уметничко дело	14	Музика и поезија	91
Идеалистичко схватање среће	19	Животно дело и естетичко стварање	93
Стара улица (песма)	21	Химера (песма)	94
Романтички Олимп	21	Изложба „Ладе“	94
Милошки Венус	25	Мајка	97
Критичари и читаоци дела лепе књижевности	27	Резултати испитивања старе српске Уметности	102
Фреско сликарство и српске задужбине	31	Песникова љубав (песма)	104
Лепој и узвишеној девојачкој појави (песма)	32	Сликарство и скулптура: VIII Пролећна изложба и Изложба модерног француског сликарства	105
Из Живота Емерсоновог	33	Бидермајерово доба	106
VIII Јесења изложба	34	Први немачки романтичари	109
Поезија	35	Песимиста Шопенхауер о Уметности	119
Мисли о човеку	37	О експресионизму	121
Као у сну (новела)	39, 52	Људски век (песма)	123
Порекло реализма	43	Уметност у Нидерландској	126
Ишао је (песма)	46	Сила мртвих	128
Књижевни приказ	46	Војни Музеј	129
Природа у Музичи	49	Сликарство	130
Живот и наша омладина	55	Музика, конкурс Првог Београдског музичког друштва	131
Под Липом (песма)	57	Биста Јанка Веселиновића	132
Goethe	57	Схватање Среће	133
Наши млађи сликари и скулптори	61	Споменици у Београду	140
Тургењев	62, 75	Charles Baudlaire	142
Карађорђе	65		
Проблеми естетике	66		
О сликарском материјалу старих живописаца	69		
Моменат с пута (песма)	70		
Уметност	70		

Власник и одговори уредник Петар Ј. Оданић. Редакција Београд, Космајска 2 — Телефон 21-072,
За Штампарију „Св. Ђорђе“ Стеван М. Ивковић и Боривоје Љ. Дуњић — Београд, Грачаничка бр. 11 — Телефон 28-500.

